Grödan

INFORMATION FRÅN
LÄNSSTYRELSEN
ÖSTERGÖTLAND

NR 2/2026



Så återskapade Emil Karlsson naturbete på igenväxta arrendet

Familjen Perdegård summerar första året med virtuella stängsel

Generationsskifte: Rebecka Skill tar över och utvecklar familjegården

”Vi är i ett guldläge”

LRF Ungdomen ser ökat intresse för livsmedelsbranschen.

Länsstyrelsen
Östergötland

När denna tidning kommer i din brevlåda är hösten här, men i skrivande stund är det fortfarande stekande hett ute. Att sommaren 2026 varit en badsommar är det ingen tvekan om! Torkan slår hårt mot grödorna, och vi ser redan nu hur klimatförändringarna ställer nya krav på vårt lantbruk. Samtidigt skakar oroligheterna i Mellanöstern omvärlden, med höga priset på diesel och gödsel som direkt påverkar lönsamheten. Osäkra marknader och en global energikris gör att varje beslut på gården väger tyngre än någonsin. Detta är utmaningar som vi, och nästa generation lantbrukare, måste möta för att säkra en stark livsmedelsproduktion i vårt län på sikt.

Men det är också i sådana tider som vi ser handlingskraften och innovationen växa fram. I det här numret av Grödan möter ni unga lantbrukare som tar sig an utmaningarna med ny teknik, hållbara metoder och en vilja att utveckla sina gårdar. Deras berättelser visar att framtiden inte bara handlar om att överleva utan om att anpassa sig och växa (s. 12-14, 15-16).

Ett konkret exempel på hur vi kan stödja den anpassningen är Klimatklivet, som hjälper lantbrukare att investera i framtiden. Helena Engström Sonebrand, energi- och klimatstrateg på Länsstyrelsen Östergötland, berättar om hur stödet kan användas för att göra din verksamhet mer klimatsmart och lönsam på lång sikt (s. 18-19). Det är just sådana verktyg kombinerat med kunskap och samverkan som gör att vi kan vända utmaningar till möjligheter.

”Gör att vi kan vända utmaningar till möjligheter”

För det är klart, vi kan inte kontrollera vädret eller de globala marknaderna. Men vi kan förbereda oss, investera i vår förmåga att anpassa oss och bygga en robust livsmedelsproduktion som klarar av framtidens osäkerheter. Och det är precis det som det här numret handlar om; att visa på vägarna framåt för en hållbar utveckling, tillsammans.



Kristoffer Hellberg
Tillförordnad chef för Avdelningen för djur, landsbygd och livsmedel

INNEHÅLL
2/2026





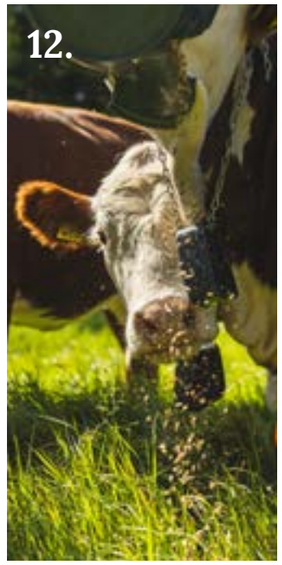

Utveckla ditt företag med Greppa-rådgivning **4**
Nya behörighetskurser **5**
Vi träffade årets Greppa-medlem **6**
Vallprognoser – en viktig pusselbit för en lyckad vallproduktion **7**
Reportage: Så återskapade Emil Larsson naturbete på arrendet **8**
Ängs- och betesmarksinventeringen **9**
Ersättning för restaurering och skötsel i ängs- och betesmark **10**
Reportage: Så var deras första sommar med virtuella stängsel **12**
Rebecka Skill mitt i generationsskiftet **15**
Lisen Lantz på konferens för unga ekobönder **16**
Katarina Wolf om unga lantbrukare och generationsskiften **17**
Klilmatklivet hjälper lantbrukare att investera för framtiden **18**
Pilotprojekt för återvätning av brukad jordbruksmark **19**
Förändrat artskydd kan innebära lättnader för jord- och skogsbruk **20**
Länsstyrelsen Östergötland når 10-procentsmålet **22**
Här når du oss som arbetar på enheten för landsbygd **23**



Grödan

Ansvarig utgivare: Kristoffer Hellberg **Redaktion:** Avdelningen för djur, landsbygd och livsmedel **Layout:** Madeleine Thelaus
Omslagsfoto: Madeleine Thelaus
Text och foto: Länsstyrelsens personal om inte annat anges och, för foto, diverse bildbyråer. **Tryck:** Ljungbergs Tryckeri

Medfinansieras av Europeiska unionen



Har du tillgång till de vattenmängder som behövs för att försörja djur och växter? Foto: Jan Töve/Scandinav

Utveckla ditt företag med Greppa-rådgivning

Vill du ha hjälp med att sköta din jordbruksmark på längre sikt? Behöver du någon att resonera med för att komma framåt i dina funderingar? Välkommen att ta hjälp av kostnadsfri rådgivning via Greppa Näringen.

Text: Anna Bönner

Länsstyrelsen, tillsammans med upphandlade rådgivningsföretag, erbjuder kostnadsfri rådgivning inom Greppa Näringen. Målet är att stärka lantbrukets positiva miljöpåverkan och minska de negativa aspekterna. Vi vill stödja och underlätta för lantbrukare att arbeta mot ett ökat växtnäringsutnyttjande, ökad artrikedom i landskapet och förbättrad bördighet. Även minskade utsläpp av växthusgaser, minskad spridning av växtskyddsmedel och mer effektiv energianvändning är mål vi strävar mot.

Personlig rådgivning

Med rådgivare på besök får du ett par andra ögon som ser din verksamhet. Rådgivaren ställer frågor och det blir ett tillfälle att tänka och räkna på verksamheten. Du får också förslag på bra lösningar som gjorts på andra gårdar.

Rådgivaren fungerar också som ett bollplank för dina idéer och tankar som rör din verksamhet. Du får tips på hur du kan optimera verksamheten på din gård för att få en bra och effektiv produktion med så få förluster som möjligt.

Olika rådgivningsmoduler

Det finns rådgivning inom många olika områden. Det kan till exempel vara rådgivning om gödslingsstrategi, markbördighet, dränering, växtskydd, grovfoderodling, utfodring och stallbyggnader. De senaste tillskotten i utbudet är rådgivning om beredskap och vattenförsörjning.

Vattenförsörjning på gården

Funderar du på vattenförsörjningen på din gård? Har du tillgång till de vattenmängder som behövs för att försörja djur och växter nu och i framtiden? Rådgivningen Vattenförsörjning på gården hjälper dig att få koll på ditt vattenbehov, förstå regelverket kring vattenuttag, klimatanpassa din gård inför framtidens utmaningar och få råd om konkreta åtgärder för att säkra vattnet – även vid brist.

Växtskydd och IPM

Med Greppa Näringens rådgivning om växtskyddsmedel kan du få råd och tips om hur du kan arbeta med din hantering av växtskyddsmedel. Med hjälp av rådgivningen kan du skapa en bättre arbetsmiljö för dig och dina anställda och du kan undvika anmärkningar vid en eventuell tillsyn. Med bättre och säkrare sätt att hantera växtskyddsmedel på gården kan du dessutom minimera riskerna för utsläpp av växtskyddsmedel till miljön. Du får helt enkelt ännu bättre koll på din växtskyddsmedelshantering med lösningar som passar just din gård.

Det finns även möjlighet att få information och råd kring hur du arbetar förebyggande med växtskyddsåtgärder, det vill säga integrerat växtskydd (IPM). Du som använder växtskyddsmedel yrkesmässigt ska tillämpa IPM för att öka en hållbar användning av växtskyddsmedel. Genom att gå igenom principerna för integrerat växtskydd tillsammans med en rådgivare kan du hitta din gårds potential och utvecklingsmöjligheter. Med kombinationer av olika typer av förebyggande åtgärder och insatser kan du bekämpa ogräs, sjukdomar och skadeinsekter. Det gör dig mindre beroende av växtskyddsmedel vilket även kan förbättra ekonomin, robustheten och beredskapen i företaget.

Kväve och fosfor

Med en genomtänkt och medveten strategi för gödsling kan du optimera dina gödselgivor och få ut så mycket skörd som möjligt på de insatsmedel du använder. Det minskar risken för näringsläckage och växthusgasutsläpp, vilket gynnar både din ekonomi och minskar negativa effekter på miljön. Oavsett om du använder mineralgödsel eller stallgödsel så kan det finnas mycket att vinna på att se över och optimera din gödslingsstrategi.

Bördighet och kolinlagring

Att hålla jorden vid god hälsa har många fördelar. Med minskad markpackning och ökad kolinlagring kan du få en betydligt bättre skörd samtidigt som det leder till ett bättre utnyttjande av växtnäring och mindre utlakning – en win-win för både ekonomin och miljön. Med en genomtänkt växtföljd, kanske med inslag av mellangrödor, och andra bruknings-åtgärder kan du bibehålla och öka bördigheten i jorden. Med åtgärder som bidrar till minskad markpackning och ökad bördighet minimerar du även risken för erosion och fosforförluster. Det ger stora klimatfördelar då man minskar risken för lustgasbildning.

Enskild rådgivning och kurser

Vårt arbetssätt är långsiktigt och systematiskt. Rådgivare med olika specialistkompetens kompletterar varandra och rådgivningen följs upp kontinuerligt. Vi erbjuder också fältkurser och gruppträffar med erfarenhetsutbyten mellan lantbrukare. Dessa aktiviteter är ett värdefullt komplement till den enskilda rådgivningen.

GREPPA.NU

På Greppa.nu kan du bli medlem och läsa mer om varje rådgivningsmodul.

Greppa Näringen



Foto: Maria Källming

Behöver du förnya din behörighet?

Har du sprutcertifikat och behöver förnya din behörighet 2027? Eller vill du ha egen behörighet och gå grundkursen? Vidareutbildningarna kommer att genomföras på Vreta Kluster den 1 och 3 december 2026 samt den 12 och 14 januari 2027.

Länsstyrelsen i Skåne arrangerar vidareutbildningarna i Östergötland. Anmälan görs via utbildning.jordbruksverket.se, du loggar in med BankId. Grundkursen för behörighet för att använda växtskyddsmedel utomhus är fyra dagar lång. Den kommer att genomföras i början av 2027. Anmälan görs via utbildning.jordbruksverket.se

Vi skickar inte ut någon kallelse automatiskt om du tidigare gått kurs i ett annat län. Du behöver själv se till att du har en giltig behörighet. Ett råd är att dubbelkolla om du behöver förnya ditt sprutcertifikat så du inte missar det.

Om du har några frågor är du välkommen att kontakta oss:

Anna Bönner
anna.bonner@lansstyrelsen.se
010-223 54 93

”Det kan jag föra vidare till nästa generation”

Carl-Erik Ehrenkrona är årets Greppa-medlem 2026. Genom rådgivning via Greppa Näringen löste han upp knutarna inom dikningsföretaget för ett bättre framtida underhåll.

Text: Madeleine Thelaus

Att delägare i dikningsföretag och ägare till enskilda diken inte kommer överens om det gemensamma underhållet för hela dikessystemet är en bekant historia för många markägare. Någon som däremot lyckats skapa enighet är Carl-Erik Ehrenkrona på Hulterstad gård i Mjölby.

Vid en utgård, mot Västra harg, finns ett viktigt utfallsdike som betjänar fem, sex olika gårdar. Efter år utan underhåll började problemen. Till slut kunde några markägare inte bruka vissa marker för att de hade rasat ihop.

– Och då visade det sig att jag var ordförande i det där dikesföretaget, för vi hade rensat där någon gång på 70-talet. Jag var ung och ny då och de andra tyckte att det ”där kan du ta hand om som är agronom”. Och det stod ju kvar i Länsstyrelsens papper, men jag hade inte tänkt mer på det där. Så därför åtog jag mig att ta hand om det här.

Problemet för Carl-Erik var att hans gamla kontakter och tjänstepersoner på Länsstyrelsen inte fanns kvar, likaså den kunskapen.

– Då kontaktade jag Anuschka Heeb på Lovang Lantbrukskonsult och vi fann varandra snabbt i glädjen över att få torrlägga och återställa åkermarker. Det är ganska mycket lagar som styr det här och de här gamla ritningarna och avtalen från 1800-talet gäller fortfarande. Och det här kunde Anuschka. Så vi började samarbeta och då föreslog hon att vi skulle utnyttja möjligheten att få stöd från Greppa Näringen. Så började det.



Carl-Erik Ehrenkrona Foto: Madeleine Thelaus

Vad fick du med dig från rådgivningen?

– Jag fick med mig väldigt mycket. Just det här med dikesföretag och båtnad: Det betyder den nytta som respektive gård har av det här dikesföretaget. Och det här var ju väldigt noga uträknat och inskrivet i de förrättningar som då gällde vårt företag. Och det fick jag repetera och lära mig. För det kom ju grannar med kartor och hade åsikter om att man inte skulle betala ett visst dike eller att någon annan skulle det.

Med sina expertkunskaper kunde Anuschka klarlägga för medlemmarna i dikesföretaget vad som gällde enligt förrättningarna. Gamla ritningar med diken och mätpunkter presenterades på projektorduk framför gruppen.

– Framför allt lärde jag mig att vi kunde sy ihop det här företaget och enas. Dels om vad vi skulle göra och hur vi skulle göra det. För vi fick betala våra kostnader givetvis, utifrån de här gamla förrättningarna. Här var vi faktiskt några som var väldigt osams för att vi inte var överens, men tack vare det här lyckades vi bli sams.

Via Greppa Näringen kunde dikesföretaget få rådgivningen bekostad.

– Och den stora vinsten är att vi får åkrarna återställda i brukbart skick. Vi hade aldrig klarat detta utan Anuschka. Det är inte så lätt för en lekman att reda ut vad var och en ska betala. Jag lärde mig mycket av detta och det kan jag föra vidare till nästa generation.



Ett par dagars förskjutning av vallskörden kan ge stor skillnad på värdena. Foto: Louice Lejon

Vallprognoser – en del i en lyckad vallproduktion

Ett bra grovfoder är grunden i all mjölk- och köttproduktion. Att lyckas med sitt grovfoder är dock en konst som sker i flera led. Allt från val av vallfröblandning och etableringsmetod fram till skörd. Där är vallprognosen ett viktigt verktyg!

Text: Louice Lejon, Hushållningssällskapet Östergötland och Ulrik Lovang, Lovang Lantbrukskonsult

I Östergötland klipps vallprognoser till första och andra skörd. Klippningarna görs i andraårsvallar, och provpunkterna är spridna i länet för att ge ett så brett underlag som möjligt. Till första skörd klipptes i år på sju olika gårdar och till andra skörd på tre. Det är lantbrukarna på respektive provplats som hjälper till att klippa proverna. Kostnaderna för analys och administration har tidigare finansierats av ett antal företag i branschen, men sponsras 2026 av Greppa Näringen. Provresultaten finns tillgänglig för alla på vallprognos.se.

Klipp egna prover

För att få allra bästa resultat på den egna gården rekommenderas att du klipper egna prover. Då får du svart på vitt hur värdena är på de egna skiftena, och det kan också ge värdefull information om hur olika vallfröblandingar utvecklas, vilken ordning man ska skörda med mera. Det är en billig investering som kan ge desto större resultat.

Vallprognosen visar vilket värde vallen har precis vid provtillfället. För att kunna använda sig av den informationen måste sedan gödslingsintensitet, vallens sammansättning och vädret som varit och som kommer att läggas till.

Proteinhalten påverkas av hur mycket baljväxter som finns i vallen, där mer baljväxter ger mer protein. Baljväxter behöver högre temperatur än gräs för att tillväxten ska starta, vilket gör att baljväxtandelen är lägre i första skörd och betydligt högre till andra och tredje. Gödslingsnivå och hur väl vallen har kunnat ta upp den gödsel som spridits påverkar också proteinhalten. Kallt och torrt väder tidigt under säsongen gjorde att gödslat kväve togs upp sent i år. Proteinnivåerna höll sig därför höga länge på flera ställen. Energin är högre ju tidigare i utvecklingen vallen är. En vall med mycket gräs har i regel högre energihalt än en vall med mycket baljväxter, men värdena sjunker snabbare.

Provklipp för att maximera

Vilken kvalitet som önskas på fodret beror på produktionen. Mjölkproduktion och köttproduktion av mjölkrasdjur kräver generellt högre värden på fodret än vid uppfödning av köttrasdjur. Provklippningarna är i första hand inriktade för dem som vill ha riktigt höga värden på sitt foder.

Vid tredje provklippningen till första skörd låg årets värden fortfarande mycket högt på många av gårdarna. Med en prognos som visade varmt och soligt väder en vecka framåt visste vi att utvecklingen och tillväxten skulle gå snabbt, och i slutet av prognosen fanns också regn inlagt. Nu var det bara att skörda! Många gårdar borde ha lyckats få in riktigt bra kvaliteter i årets första skörd.

En relativt tidig första skörd gjorde att värdena för andraskörden låg bra redan till månadsskiftet juni-juli på de gårdar som klipper. Det är cirka fem veckor efter det att förstaskörden togs, vilket ofta är ett riktmärke för när andraskörden brukar passa att ta om man är ute efter ett högkvalitativt foder.

Bra vallfoder beror alltså på många olika faktorer, där vallprognoserna är en viktig del i pusslet.

Så återskapade Emil naturbete på den igenväxta arrendemarken

Emil Karlsson fick ersättning för att göra en betesmarksrestaurering han funderat på att göra i över 15 år. Den igenväxta och steniga terrängen är nu nya betesmarker för hans hereford.

Text: Madeleine Thelaus

Emil Karlsson beskriver sig själv som en månskensbonde. På gården Tråstorp Sörängen mellan Linköping och Åtvidaberg bedriver han ett byggföretag sida vid sida med lantbruket. När Emil och hans fru köpte gården för 16 år sedan hade den inte brukats på många år, och sedan dess har de arbetat med att bygga upp den igen.

På gården finns i dag ett 20-tal dikor, som utökas till ett 30-tal på vintern, och några nordsvenska hästar som Emil även kör slåtter med.

Emil arrenderar marken han restaurerade i september 2025. Den är oländig och innehåller många större och mindre flyttblock. Träden som sparats är av ek, lind, rönn, hassel och någon enstaka björk.

– Jag har gjort underröjning och det manuella. Fällt lite övergrovt. Annars är det hugget med maskin, och skotat. Det tog jag in ett företag för och det var gjort på en vecka.

Skillnaden är märkbar. Ljuset hittar ner mellan trädkronorna och från gårdsplanen där vi står kan vi se landskapet bakom mellan träden. Emil pekar var gränsen för restaureringen går och den är egentligen svår att missa. Det är en vägg av träd och sly.



Undervegetationen får solljus igen efter röjningen. Foto: Madeleine Thelaus

Egentligen ville Emil göra restaureringen redan när han flyttade hit. Förr var det en fast summa per hektar lantbrukaren fick för betesmarksrestaurering. För Emil, som arrenderar, var det inte helt lätt att ta del av. När den nya ersättningsmodellen kom, blev det enklare för den som arrenderar mark att göra insatser. Med den får den sökande redovisa sina utgifter. Ersättningen för restaurering täcker 70 procent av kostnaden. I Emils fall var det en summa på över 100 000 kronor, bara för inhyrd personal.

– Den hade varit svår att ta på arrenderad mark själv, säger Emil.

Vad motiverade dig att göra den här restaureringen?

– Ja, man vill återskapa vacker natur. Det är väl det som är den stora drivkraften. Och ha betesmark till korna.

Emil tycker första säsongen på betet gått bra, även om djuren gnällde lite första gången de släpptes ut på det nya naturbetet.

–De tyckte att det var lite för mycket löv och lite för lite gräs. Men de gjorde sitt jobb. De fick anstränga sig lite till att börja med, men sedan gick det bättre. Marken grönskade och gräset växte under tiden.

Vad tror du krävs för att få fler att restaurera betesmarker?

– Det jag tror, det är som alltid annars: det är pengar. För det är ju så att om man ska hårdra det, så är det en betydligt bättre ekonomi i att släppa ett djur på en betesvall med mer protein i fodret. Och de växer betydligt fortare.

För att göra den här restaureringen var ersättningen avgörande för Emil.



Emil Karlsson. Foto: Madeleine Thelaus

– Ja, det skulle jag vilja säga. Av den anledningen att det hade ju varit en sak om jag hade haft tillgång till virkesvärdet, för det var ganska högt virkesvärde på den rensning vi gjorde. Men eftersom jag inte äger marken har jag ju inte tillgång till virkesvärdet på samma sätt. Och då är det ju absolut mer gynnsamt att man får hjälp framför allt med finansiering av inlagt arbete.

Men vad fint det blev! Vad är din plan framåt?

– Planen är väl att jag har många timmar med röjsåg framför mig, tror jag. Innan jag har slagit ned årets skott. Det är så att korna har ätit lövet, men pinnarna står kvar. Jag har nog en vecka med röjsågen, misstänker jag! Säger Emil, med ett leende.

Läs mer om ersättningen på nästa uppslag!

Om ängs- och betesmarksinventeringen

Ängs- och betesmarker tillhör våra mest artrika marker och de innehåller även flera kulturspår. Här hittas hundratals arter av svampar, växter, djur och insekter. Markernas betydelse för den biologiska mångfalden och för bevarandet av de kulturspår som förknippas med dem gör dem till en viktig del av vårt landskap.

Text: Rebecca Petersen

Sedan 2002 har en inventering av ängs- och betesmarker årligen genomförts i Sverige för att kartlägga dessa ytor. Inventeringen omfattar i dag nästan 85 000 ängs- och betesmarker och drygt 340 000 hektar. Det är länsstyrelserna som utför inventeringen. Syftet med inventeringen är att ge en beskrivning av natur- och kulturvärdena i våra värdefullaste ängs- och betesmarker. Resultatet av inventeringen består av öppna data som ger ett stort underlag till information för bland annat uppföljning och utvärdering av miljömål, internationell rapportering, naturvårdsplanering, rådgivning, restaurering av betesmark eller för att hitta en riktigt trevlig plats för en utflykt.

I inventeringen samlas information om ett antal hävdberoende natur- och kulturmiljökvaliteter i markerna samtidigt som naturtyper bedöms.

För Östergötlands del har vi enligt inrapporterade data från ängs- och betesmarksinventeringen (2025) cirka 29 076 hektar betesmark och 144 hektar slåtteräng. Den största arealen betesmark hittas i Linköping, Norrköping, Kinda och Söderköping medan de flesta slåtterängar finns i Linköping, Vadstena och Ödeshög.

De vanligaste naturtyperna i Östergötland är 9070 – trädklädd betesmark, 6270 – silikatgräsmark, 6410 – fuktängar samt 1630 – strandängar vid Östersjön. Utöver detta har ungefär 4088 hektar bedömts som restaurerbart i Östergötland.

Hur känner du igen Länsstyrelsens fältpersonal?

När Länsstyrelsen åker ut och inventerar har vi skyltar i våra bilar med information om vad vi gör samt kontaktuppgifter. Vi har dessutom kläder med länsstyrelsens logga på samt tjänstekort.

Är du intresserad av resultatet eller vilka marker som ingår?

Inventeringarna läggs upp i databasen TUVA och uppdateras kontinuerligt. Det är en e-tjänst som finns tillgänglig på Jordbruksverkets hemsida. Välkommen att besöka Databasen TUVA på Jordbruksverket.se för mer information.

TUVA

På Jordbruksverkets webbplats hittar du Databasen TUVA. Skanna QR-koden med mobilen för att komma direkt till databasen!

BETESMARKSRESTAURERING

Så kan du få ersättning för skötselåtgärder och restaureringar av ängs- och betesmarker

Vet du om att du kan söka ersättning för restaurering och skötselåtgärder i ängs- och betesmarker? Här berättar vi om vad du kan söka ersättning för och hur det hela går till!

Text: Rebecca Petersen

Det svenska jordbrukslandskapet har under det senaste århundradet genomgått stora förändringar, vilket bland annat medfört att mängden ängs- och betesmarker och hamlade träd har minskat kraftigt. Ängs- och betesmarker utgör viktiga livsmiljöer för ett stort antal växt- och djurarter, samtidigt som det är en viktig foderresurs åt lantbrukets djur. De har också stor betydelse som kulturmiljöer och bärare av historiska spår från äldre tiders brukande. Det är därför mycket viktigt att dessa marker bevaras samt restaureras.

Som ett ekonomiskt incitament till att restaurera dessa hotade marker har regeringen beslutat om en nationell ersättning för restaurering och vissa skötselåtgärder i ängs- och betesmarker. Syftet med ersättningarna är att stödja insatser som bevarar, stärker, utvecklar eller återställer höga naturvärden i ängs- och betesmarker samt lövträd, med målet att gynna den biologiska mångfalden.

Ersättningen täcker upp till 70 procent av godkända kostnader för restaureringsåtgärder i ängar och betesmarker, samt för restaureringshamling. För kontinuerlig hamling och nyhamling kan man du däremot få upp till 100 procent av godkända kostnader.

De som får söka ersättning är företag som äger eller arrenderar den mark där åtgärden ska utföras, eller som har medgivande från markägaren eller arrendatorn att utföra åtgärden.

Till exempel lantbruksföretag, enskilda firmor, entreprenörer, vissa stiftelser och föreningar med ekonomisk verksamhet.

Du kan få ersättningen för kostnaderna om du:

- Restaurerar igenvuxna ängs- och betesmarker på minst 0,3 hektar.
- Utför naturvårdsbränning av ljunghed eller gräsmark på minst 0,1 hektar.
- Restaurerar tidigare hamlade lövträd med höga naturvärden på eller i anslutning till jordbruksmark.
- Utför kontinuerlig hamling, samt nyhamling av lövträd med höga naturvärden eller potential att utveckla höga naturvärden, på eller i anslutning till jordbruksmark.
- Har för avsikt med restaureringen att bidra till att bevara, stärka, utveckla eller återställa höga naturvärden.
- Har för avsikt att hamla träd eller buskar som bär tydliga spår av att tidigare ha hamlats återkommande om det inte hamlas för första gången.

Ersättningen ska gå till att genomföra åtgärder som är nödvändiga för insatsen, till exempel avverkning, röjning, bortforsling av ris, hamling, slåtter, bränning och eget arbete.

Kostnaden för åtgärden ska redovisas i samband med begäran om utbetalning. Kostnaden för olika åtgärder utgår ifrån riktvärden som du hittar på vår hemsida där du skickar in ansökan.

Prioritering av ansökningar

Länsstyrelsen kan komma att prioritera de inkomna ansökningarna utifrån natur- och kulturvärden, grön infrastruktur och långsiktig skötsel, ifall pengarna inte räcker till alla ansökningar. Det innebär att även en ansökan för mark med höga naturvärden kan få avslag om det finns andra marker som har högre naturvärden. Gemensamt för alla län är att ersättning i första hand ska prioriteras till:

- Åtgärder som bedöms ha bäst förutsättningar för att på ett varaktigt och långsiktigt sätt uppfylla syftet med stödet.
- Åtgärder som bedöms vara viktiga för att bevara eller sprida arter som gynnas av att lövträd hamlas eller att ängs- eller betesmarker slås, betas eller bränns.
- Vissa särskilt utpekade naturtyper.

Efter restaurering

Efter restaurering ska marker och träd med natur- och kulturmiljövärden ha återgått i hävd, så att betesmarker, ängar och hamlade träd som bärare av ett kulturarv bibehålls. Dessa ska sedan skötas regelbundet med hamling, bete eller slåtter. Vilket leder till att de viktiga livsmiljöerna har återställts eller förbättrats, att hotade arter har möjlighet att återhämta sig och sprida sig samt att den biologiska mångfalden bevaras.

Ett övergripande mål för ängarna och betesmarkerna är att de efter restaurering ska uppfylla villkoren för miljöersättning för skötsel av mark med särskilda värden, gräsfattiga marker, mosaikbetesmark, alvar eller skogsbete. Det kan dock ibland behövas några säsonger med skötsel för att få den struktur och det fodervärde på marken som krävs för att få miljöersättning.

Restaureringen ska ses som en start på en återupptagen skötsel. Om du inte tror att det kommer att vara möjligt att sköta marken kontinuerligt med slåtter eller bete, eller träden regelbundet med hamling efter restaureringen bör du inte söka ersättningen.

Ansökan

Länsstyrelsen ansvarar för att ta emot och prioritera ansökningar, besluta om ersättning, betala ut ersättning, slutbesiktiga åtgärder, kräva tillbaka hela eller delar av utbetalad ersättning om villkoren i beslutet inte har följts.

Skulle du behöva hjälp med kostnadsuträkningen så kan du ta hjälp av pris- och exempelmallen på hemsidan.

Restaureringsplanen

Restaureringsplanen upprättas av länsstyrelsen i samråd med sökanden efter besök på marken. Planen beskriver hur restaureringen ska genomföras och ligger till grund för de villkor som ställs för restaureringen.

I planen ingår:

- Areal eller antal träd som ska omfattas av åtgärden.
- Beskrivning av befintliga natur- och kulturmiljövärden inklusive förekomst av vissa livsmiljötyper.
- Beskrivning av målet för åtgärderna inklusive bedömning av framtida förekomst av vissa livsmiljötyper.
- Beskrivning av metoder, tidpunkter och omfattning för de åtgärder som ska genomföras.

Utbetalning

För att få ersättning behöver underlag i form av betalade fakturor och antal timmar egen arbetad tid redovisas till länsstyrelsen årligen. Utbetalningen sker årligen.

När restaureringen är slutförd gör länsstyrelsen en slutbesiktning. Restaureringsplanen och genomförda åtgärder gås igenom för att kontrollera att överenskommelsen har följts. Om åtgärderna godkänns görs slututbetalning till sökanden. Om inte åtgärderna godkänns kan kompletterande åtgärder behöva genomföras eller krav på återbetalning av utbetalade medel ställas.

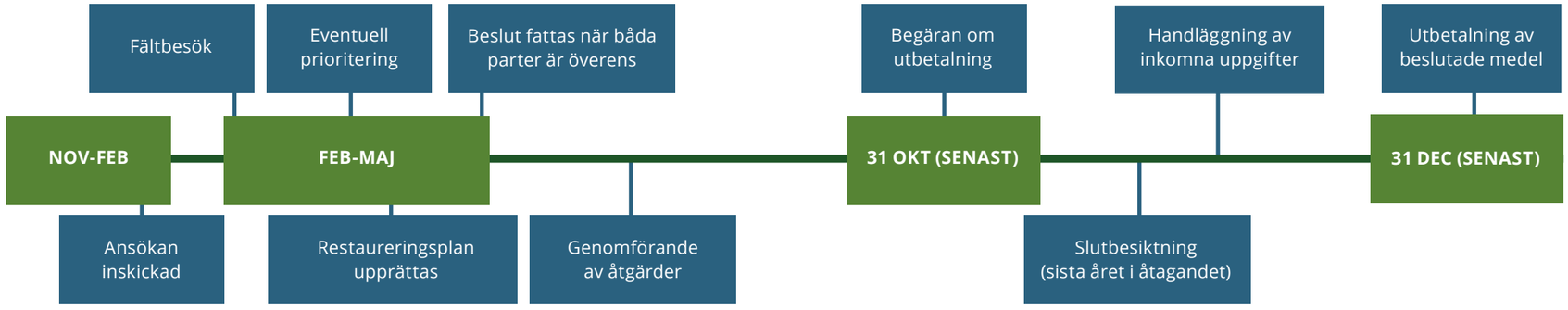

ANSÖKAN

Vi på Länsstyrelsen erbjuder kostnadsfri rådgivning inför din restaurering!

Ansökan om ersättning för att genomföra restaureringsåtgärder sker via e-tjänsten som du hittar på vår webbplats.



Så var deras första sommar med virtuella stängsel

När Caroline och Linus Perdegård för två år sedan tog över en nedgången gård stod de inför ett vägskäl: Stängsla om alla hagar i svår terräng, eller satsa på virtuella stängsel? Under sin första sommar med systemet har de upptäckt både oväntade fördelar och viktiga lärdomar.

Text och foto: Madeleine Thelaus

Strax utanför Västra Harg har Caroline och Linus Perdegård nyligen startat upp sin nötproduktion. Än så länge är besättningen blygsamma fem kvigor stor. Paret arbetar kvar på sina dagjobb, Caroline som fastighetsmäklare och Linus som viltmästare. Men målet är att verksamheten på den nya gården ska växa. Samtidigt bor de kvar på Carolines föräldragård utanför Linghem, med hästverksamhet och självplock om somrarna.

– Vi vill ju börja långsamt så man kanske inte gör ett jättestort inköp exakt nu utan att man kan bygga upp verksamheten så vi hinner med och kan välja vägarna som vi tycker känns bra för oss, säger Caroline.

Gården de övertog var i behov av omfattande upprustning. Flera kilometer av förfallet fårstängsel behövde rivas, och i den kuperade terrängen med berg och svåråtkomliga partier var traditionell stängsling både tidskrävande och kostsam. Det var då de blev intresserade av virtuella stängsel.

Hur gjorde ni när ni startade upp?

– Man gör ju produktinköpet och sedan är det ju lite förberedelsetid med att ladda alla batterierna. Har man många djur så kan det ju ta ett par veckor innan man kan släppa ut dem på bete till exempel. Det tar ett dygn per batteri på en laddare. Så det beror på hur många laddare man har, säger Caroline.

Sedan var det dags att släppa ut djuren på träningsbete, med fysiskt stängsel runt.

– Och så satte vi gränsen på det här staketet för att de ska förstå att staket och ljud är samma sak. Och det hade vi lite support från leverantören med, var man skulle sätta gränsen och så.

I ungefär tre dagar gick djuren i träningsstängslet, i vilken hagen sedan delades i två genom det virtuella stängslet. Sen var det dags att testa skarpt, utan fysiska stängsel.



Halsbanden varnar först djuren med ljudsignaler, sedan med stöt.

Kvigorna släpptes ut i mitten av hagen, och stannade där.

- Men det som var intressant också var ju att vi hade en tjur på lån och han förstod ju också stängslet efter en dag. Sen hade han ju sina kvigor där såklart, säger Caroline.

Halsbanden kostar ett styckpris, sedan följer en abonnemangskostnad på ett helår för varje djur.

- Alla har olika situationer och det kan ju bli ett väldigt dyrt inköp om man har en stor besättning. Så för vissa passar det ju och för vissa detta kanske inte passar. Men för oss blev det väldigt bra både ekonomiskt och för arbetsbelastningen, berättar Linus.

Sedan uppstarten har Linus och Caroline inte behövt sätta några batterier på laddning igen, då varje halsband har en liten solcell. När vi är på besök har alla batterierna 95 procents laddning eller mer.

– Jag ser ju att den här sommaren har det varit väldigt lite arbetsbelastning för oss på grund av djuren. Vi har inte behövt laga något staket. Och tiden vi sluppit bygga stängsel på har vi ju kunnat lägga på restaurering av betesmarkerna i stället. Alltså röja upp det här gamla som har varit.

– Sårbarheten ligger väl i molnet egentligen. Att halsbanden inte fungerar eller att tjänsten blir utsatt för någon form av hackning eller sabotage. Inte i att betet ska ta slut. Sårbarheten är något man har funderat lite på och därför så har vi helgarderat med en fålla på en liten del där man skaffar sig tid för att lösa eventuella oförberedda driftstopp. Men hittills har vi inte behövt använda den för det har ju fungerat klanderfritt, säger Linus.

Men ibland händer det att Linus och Caroline får samtal om sina djur.

–Det är en hel del som har ringt och sagt att djuren är lösa, i vänlig ton. Det kan ju vara svårt kanske för en utomstående som inte vet att det här är rätt ställe för dem att vara på.

Har djuren rymt från det virtuella stängslet någon gång?

– Ja, en gång och det var ju för att vi hade för lite erfarenhet och hade ritat stängslet fel. Då hade vi ritat en liten kil. Och då blir ju tekniken så här att då studsar ljudet och då visste de inte vilket håll de skulle gå åt, berättar Caroline.

Fortsättning nästa sida!

Tillverkaren rekommenderar en bredd på minst 20 meter om man ritar upp en korridor eller liknande i hagen.

När stödet för virtuella stängsel kom fick vi på länsstyrelsen en del frågor om rovdjur, hur tänker ni där?

– Jag har ju jobbat en del med rovdjur och jag tänker mig att allting inte blir bättre med ett rovdjursavvisande stängsel till exempel. Jag ser virtuella stängsel som en möjlighet att fler skulle kunna klara sig undan egentligen, än när de är instängda i en hage. Sen kan det låta våghalsigt men man hittar ju åtminstone alla djur. De djur som behöver vård, kan du ge vård ganska snabbt i stället för att springa i skogen i tre dagar och leta om det eventuellt lever. Det är ju fördelar och nackdelar egentligen med det där. Men jag förstår med ödmjukhet att det är ett tufft beslut med virtuella stängsel för någon som har djur i ett vargrevir till exempel. Jag ser virtuella stängsel som någonting som man får ta ett helhetsperspektiv på och sannolikhetsberäkna de olika riskerna, säger Linus.

Virtuella stängsel kan också vara en hjälp för att flytta hem djuren på kvällen.
– Ja, i alla fall så kan man lära sig mycket genom telefonen. De går ju hit (närmare gården, reds. anm.) och dricker nästan på minuten, samma tid varje kväll. Kan man styra lite med vatten eller någon saltsten, Då har man ju möjlighet att, förutsatt att du har tränade djur, stänga om dem på kvällen.

Dynamiskt bete

En annan sak som förenklat för Caroline och Linus är rörligheten över olika beten.
– Det är väldigt bra med för virtuella stängsel genom att vi kan erbjuda grannarna att ta vallen här för att sköta om åkerhygienen och hålla det i drift, samtidigt som vi har möjlighet i torrår som till exempel 2018 att säga: ”Nej, vi behöver verkligen vallarna nu till djuren”. Och då kan vi snabbt justera oss både här på plats och i Linghem om man skulle vilja det, säger Linus.

Dessutom varnar appen om någon av kvigorna legat stilla ovanligt länge. Då kan de snabbt hitta individen och göra en extra tillsyn för att säkerställa att allt är okej.

Caroline visar hur appen fungerar på mobilen.

Om ni vill flytta djuren, hur fort kan ni göra det?

– Det tar bara typ fem minuter. Och då skulle jag kunna rita en liten fålla här till exempel. Så när man ser att dom har gått ner på kvällen så skulle man kunna byta betesmark till den då. Och det tar ju typ fem minuter för halsbanden att registrera. Så dom får flytta sig först och sen kan man stängsla in dom. Men det är ju som sagt att det är tränade djur såklart. Det är en jättestor fördel, att kunna flytta dem utan att behöva vara två liksom. Sen ser man också lite kul saker, vilka som är ledare eller vilka som är mest nyfikna och så där. Man ser ju på analys här då, så kan man till exempel gå in på varningar.

Tydligen är Krullan den individ som gillar att testa gränserna mest.

Men ni kollar lite mer i telefonen nu för tiden?

– Ja, men det känns ju så jäkla lyxigt och tidsbesparande. Vi är ju förvånade att det funkar så bra, säger Caroline.

Vill utbyta erfarenheter

Caroline och Linus har inte testat tekniken på beten som ligger närmare samhället, även om de skulle vilja.

– Man skulle vilja ha mer erfarenhet när det gäller de här stadsnära betena. Vad händer om kanske en hund rymmer där eller om man flyttar gränsen närmare där mycket folk rör sig. Det skulle vara intressant att prata med någon som testat tekniken där, säger Linus.



VISSTE DU ATT VI HAR ETT DIGITALT NYHETSBREV?

Nyhetsbrevet Livskraftig landsbygd skickas ut i slutet av varje månad och vänder sig till dig som är lantbrukare, primärproducent eller på annat sätt aktiv på landsbygden.

Här får du information om jordbrukarstöd och andra jordbruksrelaterade stöd. Du får även tips om kurser och studiebesök. Vi informerar om aktuella sjukdomsutbrott i Sverige och Europa och påminner om viktiga regler och förändringar i regelverken.

Du kan prenumerera på Livskraftig landsbygd, och våra andra nyhetsbrev via QR-koden!


Rebecka ville utveckla gården och ett nytt djurstall stod klart 2022. Foto: Madeleine Thelaus

Rebecka mitt i generationskifte: ”Prata med varandra är A och O”

Rebecka Skill från Tjällmo arbetar just nu med att ta över driften för gården från sin far. Ett projekt som inte görs i en handvändning, samtidigt som gården ska utvecklas och allt ska balanseras med familjelivet.

Text: Madeleine Thelaus

Rebecka Skill, 36 år, vet hur det är att vara i ett generationsskifte, för hon är mitt i att ta över gården från sin pappa, Per. Gården heter Kopparfalls Gård och ligger strax utanför Tjällmo i Motala kommun. Rebecka blir den fjärde generationen på gården.

Vad fick dig att vilja arbeta som lantbrukare och ta över gården?

– Jag var som barn med pappa på gården väldigt ofta men intresset svalnade under tonåren. När jag gick ut gymnasiet började jag jobba hemma och intresset kom fort tillbaka.

Några år senare tog hon djurägarseminkurs och har sedan dess skött all seminering på gården själv. För ett par år sedan gick hon VILA-kurs för att få behandla vissa sjukdomar på kor och kalvar själv. Och djuren är viktiga för Rebecka. Ett intresse som hon ärvt av sin nyligen bortgångne farfar Tage.

– Han har lärt mig massor om djuren. En person att lita på som jag alltid kunde gå till om något var på tok eller om jag hade några funderingar. Vi var rätt så lika, känsliga på insidan vilket ofta inte syntes utåt. Kort stubin och envisa, men bryr oss mycket om nära och kära och båda med ett mycket gott djuröga, berättar Rebecka.

Vid generationsskiftets början hade gården 52 uppbundna koplatser med sliten ladugård och utrustning.

– Pappa och jag började fundera på hur vi skulle utveckla. Tanken var att vi först skulle bygga nytt för köttdjur, men ändrade oss sedan till mjölkkor i och med att jag tycker mjölk och avel är riktigt intressant. Hösten 2021 började bygget för ett mjölkstall med två De Laval-robotar, med 177 liggbåsplatser. Augusti 2022 stod hela bygget klart.

Utvecklingen var en stor investering på över 20 miljoner och för att kunna göra den behövde de ta lån.

Vilka är de största utmaningarna när det gäller att ta över ett lantbruk, anser du?

– Samarbetet mellan pappa och mig har nästan alltid gått bra då jag är mest intresserad av djur och han maskiner och lantbruket. En utmaning med generationsskifte är nog att från pappas sida faktiskt ta till vad den ”tillträdande” har för idéer och tankar och vad den skulle vilja ut-

Fortsättning nästa sida!

veckla. Lyssna på varandra är oerhört viktigt, vilket jag tycker har gått suveränt för oss. Pappa kan hejda mig när jag är lite ivrig och vill att det ska gå lite för fort, så jag får tänka en stund om det faktiskt var en bra idé. Men han sätter hellre inte stopp för något, berättar Rebecka.

Hon berättar också från sitt perspektiv som den som tar över:

– Från min sida är det väl att visa att man vill. Samtidigt lyssna in till han som faktiskt drivit gården innan, och mötas någonstans på mitten. Man kan inte ändra allt man vill på en gång, utan ge idéer som den andra sidan får ta in i lugn och ro. Men prata med varandra är A och O, annars kan det bli riktigt tokigt.

Rebecka och hennes pappa har valt att göra så att de i nuläget delar lika på ägandet och driften av gården. Just nu jobbar Rebecka, hennes pappa, hennes sambo och en timanställd på gården. Dessutom balanserar hon livet som lantbrukare med familjeliv: Rebecka har tre söner mellan två och tio år.

– Jag är glad att pappa och jag alltid haft en jättebra kontakt, annars hade det nog varit svårt. Men jag tror i dagens läge att pappa är väldigt glad att jag och sambon vart intresserade och kommit till läget vi är i, i dag.

Hur skulle du vilja att verksamheten utvecklas i framtiden?

– Min dröm är väl att någon eller flera av mina barn ska vilja ta över efter mig självklart. Och att vi kanske någon dag bygger till en till robot och ett ungdjurstall.



Lisen Lantz på plats i Tyskland. Foto: Privat

Lisen Lantz på konferens för unga ekobönder

I juli arrangerades Organics Europe Youth Days i Tyskland, av International Federation of Organic Agriculture Movements (IFOAM). Konferensen riktar sig till unga i Europa som jobbar med eller är engagerade i ekologiskt lantbruk.

Text: Hanna Vollmer Bjärnlid

Från Sverige åkte Lisa Schneider, riksordförande Ekologiska lantbrukarna, tillsammans med sex unga lantbrukare till konferensen. En av dessa var Lisen Lantz, 20 år, från Berga-Alorp Gård, Vikingstad.

Lisen tog studenten från Vreta gymnasiet 2025 och jobbar i dag heltid på familjegården tillsammans med sina föräldrar och några anställda. På gården bedrivs främst ekologisk äggproduktion och växtodling men det finns också några dikor som betar gårdens naturbetesmarker. I växtodlingen är det mycket spannmål men i växtföljden ingår också baljväxter, oljeväxter samt frö- och utsädesodling (ängssvingel, klöver och korn i år).

Under konferensdagarna i Tyskland deltog ett 80-tal personer från 15 olika länder, inklusive utbytesstudenter från utanför EU. Deltagarna fick lära sig mer om den ekologiska sektorn, allt från policy och styrning till innovation och framtida perspektiv. Deltagarna fick också möjlighet att utbyta idéer och nätverka med branschkollegor. Evenemanget syftade till att inspirera och stärka den unga generationens roll i den ekologiska livsmedelsproduktionen.

Lisen berättar att det var givande och spännande att prata med andra unga i branschen och hon tar med sig från dagarna att ekologisk matproduktion fortsatt är aktuellt. En av de intressantaste delarna från konferensen var att lära sig om hur de i Tyskland har en annorlunda lösning för de som vill starta med lantbruk. Kooperativet Bioboden köper upp jordbruksmark och arrenderar ut den på 30-årskontrakt till ekologiska lantbrukare. Konceptet bygger på att det finns medlemmar som köper andelar i kooperativet. Denna lösning gör det möjligt för nya lantbrukare att starta trots att de inte äger någon mark.

Organics Europe Youth Days arrangeras vartannat år och detta är andra gången en resa till konferensen arrangeras av Ekologiska lantbrukarna med finansiering från Länsstyrelsens ekoprojekt.

”Vi är i ett guldläge”



Katarina Wolf, LRF Ungdomen. Foto: LRF

Som ordförande i LRF Ungdomen och själv ung animalieproducent är Katarina Wolf en av de östgötar som kanske ha tydligast bild av hur vardagen för unga lantbrukare i länet ser ut. Vi fick en pratstund.

Text: Madeleine Thelaus

När du träffar unga lantbrukare, vilka är deras viktigaste frågor nu?

– Dels utmaningar att ta sig in i branschen och att det ska vara ett attraktivt företagande när man tagit sig in. Fler skulle egentligen vilja, men har inte tillgång till kapitalet eller gården. Och det behövs även regelförenklingar. Sedan handlar det även om att få ett bra arbetsliv, den sociala hållbarheten: att man har tid för ett vanligt liv som lantbrukare – och det är en ganska komplex fråga. Till exempel behövs en kulturändring. Vår vision är att vi ska kunna ha en semester. Att det inte går ut på att jobba så mycket det bara går. Skördetid är såklart intensivt, men resten av året ska det inte vara omöjligt.

Generationsskifte: Hur fungerar det generellt i dag?

– Det finns absolut utmaningar, det sker inte tillräckligt snabbt eller i tillräckligt hög utsträckning. Men jag tror det beror på olika orsaker. Det hör av sig äldre personer ibland till mig som undrar om jag känner till någon ung som kan ta över hens gård. Kanske en matchningstjänst behövs? Säger Katarina och skrattar, men blir allvarlig igen: Men det handlar också om äldre som ska ta sig ut ur branschen. Jag tycker att man kanske ska kunna sluta vid riktig pensionsålder eller till och med 60. Så man får inte glömma båda parterna i det här.

Vad kan myndigheter som till exempel Länsstyrelsen göra för unga lantbrukare, för att underlätta?

– Det är regeringens ansvar att se till att myndigheterna jobbar likriktat och på samma sätt i hela landet. Det verkar som att det skiljer sig mycket beroende på län. Det finns för mycket osäkerhet i investeringar i dag om man söker stöd. Är man äldre och etablerad kanske man har en ekonomi som tål en del frågetecken, men som ung har man mycket som står på spel. Sedan är det även inställningen. Ibland finns det medlemmar som känner att myndigheter letar fel, och inte är ute efter att hjälpa en. Samtidigt blir det lite mer regler för varje år och det har ju växt långsamt. Tar man sig in som ny nu, kommer man direkt in i ett regelverk som är väldigt stort. Det behöver minska.

Vad är viktigt framåt?

– Vi är i ett guldläge nu och jag känner mig positiv inför framtiden. Och jag ser det även bland många av våra medlemmar nu. Det finns ett intresse generellt för vår bransch, med fler sökande till naturbruksgymnasiet, mer fokus på livsmedelsberedskap. En orolig omvärld och AI gör att unga funderar på vad som kommer vara ett säkert jobb och vi som arbetar med matproduktion känner att vi är i rätt bransch. Men det krävs ändå en del saker från våra beslutsfattare. Vi har mycket spännande framför oss med ny CAP-period 2028. EU behöver få in fler unga lantbrukare och regeringen ska ta fram ny strategi för det innan 2028. Många har fått upp ögonen för det. Jag har höga förhoppningar faktiskt. Sedan har vi ju drivit frågan om etableringslån i ganska många år. Det största problemet för att komma in i branschen är ju kapitalbehovet och där tycker vi att staten har ett ansvar att gå in och dela risken med unga lantbrukare. Något sådant tror jag skulle behöva komma till, och man behöver visa att det här är viktigt.



Åtgärder som beviljats stöd inom lantbruket under 2026 är främst kopplade till elektrifiering. Foto: Lisa Öberg

Klimatklivet hjälper lantbrukare investera för framtiden

Klimatklivet bidrar till att stärka lantbrukets möjligheter att investera i hållbara lösningar som minskar klimatpåverkan och samtidigt utvecklar verksamheten för framtiden. Genom stödet har lantbrukare i länet kunnat genomföra investeringar som annars hade varit svåra att genomföra, eller som hade tagit betydligt längre tid att realisera.

Text: Helena Engström Sonebrand

Under de senaste åren har ett flertal lantbruksrelaterade åtgärder fått stöd genom Klimatklivet. Det handlar bland annat om satsningar på biogas, energikonvertering, energieffektivisering och elektrifiering. Gemensamt för investeringarna är att de bidrar till minskade utsläpp av växthusgaser samtidigt som de stärker gårdarnas långsiktiga konkurrenskraft och robusthet. Åtgärderna gör att lantbruket kan spela en viktig roll i energiomställningen, både som producent och användare av förnybar energi.

Kan vara avgörande

– Klimatklivet gör det möjligt att genomföra åtgärder som ger verklig klimatnytta här och nu. För många lantbrukare kan stödet vara avgörande för att investeringarna ska bli av, säger Erika Tudegård, energi- och klimathandläggare på Länsstyrelsen Östergötland.

I genomsnitt täcks 48 procent av kostnaderna för investeringen av Klimatklivet. Åtgärder som beviljats stöd inom lantbruket under 2026 är främst kopplade till elektrifiering som exempelvis eldrivna fodermixers, vattenpumpar, gödselomrörare, arbetsfordon och maskiner. Investeringarna bidrar till att både minska användningen av fossila bränslen och effektivisera verksamheten.

Skapar konkurrenskraft

Klimatklivet är ett nationellt investeringsstöd som administreras av Naturvårdsverket i samverkan med länsstyrelserna. För lantbruket innebär stödet en möjlighet att kombinera klimatnytta med utveckling av den egna verksamheten.

– När nya investeringar genomförs runt om i länet blir det tydligt att omställningen inte bara handlar om att minska utsläpp, utan också om att skapa ett konkurrenskraftigt, motståndskraftigt och framtidsinriktat lantbruk för morgondagens krav och möjligheter, säger Erika Tudegård.

Enligt Naturvårdsverket öppnar en ny ansökningsomgång i början av 2027.



På bilden syns de många diken som ska läggas igen för att höja vattennivån i marken och återväta torven på platsen. Foto: Länsstyrelsen

Pilotprojekt för återvätning av brukad jordbruksmark

Fyra torvmarker på betes- och åkermark i länet har valts ut för att återvätas under hösten 2026.

Text: Fia Sundin & Sofie Karlsson

Just nu pågår ett spännande pilotprojekt i Östergötland som undersöker möjligheterna att återväta aktivt brukad jordbruksmark i klimatsyfte. Pilotprojektet påbörjades år 2024 på uppdrag av Naturvårdsverket. Länsstyrelsen i Östergötland har intervjuat ungefär 40 olika markägare som har jordbruksmark på utdikade torvmarker.

– Det viktigaste för de intervjuade markägarna var att få en tillräckligt bra ersättning och att det går att fortsätta bruka marken efter återvätningen. En tydlig slutsats är att de flesta lämpliga objekten finns i betesmark eller på betade vallar på åkermark, säger Sofie Karlsson, våtmarkssamordnare på Länsstyrelsen.

I Östergötland har Länsstyrelsen tagit fram utredningar för fyra objekt. Tre av de utvalda torvmarkerna är i dag flerårig betesvall på åkermark, och en är betesmark med allmänna värden. Åtgärderna i projektet innebär att markvattnet kommer att hamna i eller strax under marknivå och markerna kommer att fortsätta skötas med bete även efter återvätningen.

Nu pågår planering och förberedelser för återvätning på de utvalda objekten, samt mätning och dokumentation av återvätningens förväntade kostnader och effekter. Härnäst ska avtal skrivas med markägarna. Ersättningen är beräknad av en oberoende värderare och baserad på att marken återväts och förblir återvätt i 50 år framöver. Själva återvätningen planeras att genomföras under hösten 2026.

Pilotprojektet kommer att ge värdefull information om genomförande, vilka hinder som kan dyka upp samt brukande av blöta marker. Dessutom erfarenheter kring lämpliga avtal och ersättningar vid återvätning av aktivt brukad jordbruksmark.









Länst till vänster: Slåttergubbe.
Foto: Tommy Karlsson

Andra raden, ovan: Reliktsmalbi.
Foto: Wolfgang Rutkies

Andra raden, under: Ärtvicker.
Foto: Adam Bergner

Ovan: Mosippa.
Foto: Hans Liman

NYTT ARTSKYDD

- Det har tagits fram en ny förteckning över nationellt fridlysta arter i artskyddsförordningens bilaga 2.
- Skyddskategorier utifrån arternas skyddsbehov införs – begränsat skydd grundläggande skydd, förstärkt skydd och strikt skydd.
- Lagändringen börjar gälla 1 november 2026 och gäller enbart de nationellt fridlysta arterna.
- De arter som skyddas via fågeldirektivet samt art- och habitatdirektivet inom hela EU berörs inte av lagändringen.
- Jakt och fiske regleras i huvudsak i jakt- och fiskelagstiftningen.
- Rödlistan är SLU Artdatabankens vetenskapligt framtagna kunskapsunderlag om arternas status och trender. Arter indelas i hotkategorierna Nära hotad (NT), Sårbar (VU), Starkt hotad (EN) och Akut hotad (CR).

Förändrat artskydd kan innebära lättnader för jord- och skogsbruk

Från den 1 november 2026 ändras den svenska artskyddslagstiftningen så att fridlysningen av arter anpassas efter arternas skyddsbehov. Det införs även lättnader för jord- och skogsbruk.

Text: Ulrika Larsson

För att bevara den biologiska mångfalden och uppfylla miljömålet om Ett rikt växt- och djurliv behöver vi ta hänsyn till en mängd arter. En del arter finns i så litet antal, på så få platser eller är så hårt utsatta för påverkan att deras existens är hotad.

Under lång tid har det därför i svensk lagstiftning funnits en möjlighet att fridlysa sådana arter. Motiv och behov har växlat under tidens lopp. Förr var inte sällan plockning av attraktiva blommor för försäljning på torget ett reellt hot, i dag är det snarare förändringar i markanvändningen och mer komplex mänsklig påverkan som utgör hoten.

I takt med att människans brukande och påverkan på naturen ändrats har vissa arter blivit vanligare, medan andra fått det svårare. Regeringen har därför låtit se över lagstiftningen och Naturvårdsverket har gjort en översyn av vilka arter som ska vara nationellt fridlysta.

I somras ändrades artskyddsförordningen. De nya reglerna kommer börja gälla den 1 november 2026. Tanken är att artskyddet ska bli mer träffsäkert och förutsägbart. Regeringen vill med detta se till att bara de mest skyddsbehövande arterna ska få ett mer ingripande skydd, och att fridlysningen inte i onödan ska försvåra jord-och skogsbruk.

Lagändringen gäller enbart de nationellt fridlysta arterna. För de arter som skyddas via fågeldirektivet samt art- och habitatdirektivet inom hela EU är lagstiftningen oförändrad. Det innebär att förändringarna till exempel inte gäller fåglar, fladdermöss eller Östergötlands landskapsinsekt läderbaggen.

Den nya förteckningen över nationellt fridlysta arter är framtagen utifrån 2025 års rödlista och omfattar drygt 230 arter mot tidigare 300. Den innehåller fler insekter, lavar och svampar, men färre växter än tidigare. Många av dem finns inte i Östergötland. Listan kommer ses över vart sjunde år, varför vilka arter som är fridlysta kommer att växla oftare än hittills.

Nytt är också att skyddskategorier utifrån arternas skyddsbehov införs. Skyddskategorierna benämns ”strikt skydd”, ”förstärkt skydd”, ”grundläggande skydd” och ”begränsat skydd”. Strikt skyddade är de arter som i rödlistan klassas som akut hotade, exempelvis stiftärrlav. Även veronikanätfjäril och kronärtsblåvinge, som än så länge klassas som akut hotade men befaras vara utdöda, har tilldelats strikt skydd. Detta är viktigt ifall de dyker upp igen. Förstärkt skydd får de arter som i rödlistan klassas som starkt hotade eller om skyddet krävs för att uppfylla Sveriges internationella åtaganden, exempelvis svampen bombmurkla och växterna ärtvicker och mosippa. Grundläggande skydd ges till arter som bland annat riskerar att utsättas för åtgärder som är riktade mot exemplar av arten såsom plockning och insamling, såsom samtliga arter av orkidéer. Vissa arter har fått ett begränsat skydd då de riskerar att utsättas för åtgärder som är riktade mot exemplar av arten eller för att skyddet behövs för att uppfylla Sveriges internationella åtaganden. Här återfinns bland annat slåttergubbe.

Exempel på arter som inte tidigare varit fridlysta är igelkott, ål och reliktsmalbi. Några arter som inte längre kommer vara fridlysta är ekoxe, gullviva, blåsippa och grön sköldmossa.

För jord- och skogsbruk blir det lättnader i fridlysningen för arter som skyddas av paragraf 6, 8 och 9 och som fått ett grundläggande eller begränsat skydd. Om syftet med en verksamhet eller åtgärd inte är att orsaka en sådan påverkan som omfattas av förbuden gäller nämligen inte fridlysningen. Jord- och skogsbruk har oftast inte det syftet och i sådana fall gäller inte förbuden.

Lättnaderna gäller även arter som skyddas av paragraf 5 a, 6, 8 och 9 i de fall fridlysningen leder till att pågående markanvändning inom berörd del av en fastighet avsevärt försvåras. Undantaget gäller inte strikt skyddade arter som skyddas med paragraf 5 a eller 8. Även här räknas jord- och skogsbruk in i de flesta fall in, så länge det gäller pågående markanvändning.

Det är alltså fortsatt mycket att hålla koll på när det gäller artskydd och det behöver göras bedömningar i varje enskilt fall. Än så länge finns ingen nationell vägledning kring den nya nationella fridlysningen, men det kommer tas fram av de nationella myndigheterna. Håll därför utkik på Naturvårdsverkets och Skogsstyrelsens webbar under hösten.

Även Länsstyrelsen kommer informera mer ingående när vi vet mer. Tills vidare hänvisar vi till lagtexten. Den återfinns i Svensk författningssamling, sök på internet efter SFS 2026:1504 så hittar du ”Förordning om ändring i artskyddsförordningen (2007:845)”. Där går det att läsa ordagrant hur lagen kommer att lyda samtidigt som man kan se vilka ändringar som gjorts.



Sex länsstyrelser klarade 10-procentsmålet. Foto: Anna Kern/Scandinav

Vår länsstyrelse når 10-procentsmålet

2025 hanterade vi fler djurskyddsärenden och gjorde fler kontroller än tidigare. En ny rapport visar att Länsstyrelsen Östergötland är en av sex länsstyrelser i landet som klarade det så kallade 10-procentsmålet under året.

Text: Madeleine Thelaus

De 21 länsstyrelserna i Sverige gör varje år ett stort antal kontroller för att säkra att alla som håller djur – från lantbrukare och sällskapsdjursägare till zoobutiker, djurparker och försöksdjursverksamheter – följer de djurskyddsregler som finns.

Nu har Jordbruksverket publicerat sin djurskyddsrapport för 2025. Den visar att antalet fysiska djurskyddskontroller ökade, liksom det totala antalet arbetsinsatser kopplade till djurskydd. Andelen kontroller där länsstyrelserna upptäckt brister i djurskyddet ligger på samma nivå som tidigare år – men omhändertaganden av katter och hundar fortsätter att öka.

Antalet klagomålsärenden ökade kraftigt i Sverige under 2025. Det är ärenden där någon kontaktar länsstyrelsen med en misstanke om bristande djurskydd. I Östergötland ligger antalet klagomål på samma nivå som 2024, 674 klagomål kom in. I 72 procent av de klagomål som följs upp genom fysisk kontroll på plats konstaterades brister i djurhållningen.

Anläggningar med livsmedelsproducerande djur

När det gäller rutinkontroller av gårdar med livsmedelsproducerande djur finns ett nationellt mål: att 10 procent av alla anläggningar ska kontrolleras varje år. Av alla 21 län klarade 6 länsstyrelser målet, däribland Länsstyrelsen Östergötland.

– Vi har haft svårt att nå målet tidigare, men med stöd av vår landshövding och länsråd har resurser tillförts djurskyddet. Det känns väldigt bra eftersom rutinkontroller av livsmedelsproducerande djur är en mycket viktig del i vårt arbete, säger Helen Loor, enhetschef vid Enheten för djurskydd.

”Ett arbete som aldrig tar slut”

– Jag är oerhört stolt över mina medarbetare. Deras hängivenhet, kunskap och ständiga strävande efter att vi ska nå våra mål och att djuren i Östergötland ska få det bättre är otroligt. Det är ett arbete som aldrig tar slut, även om vi når målen, säger Helen Loor.

Många områden är högt prioriterade inom djurskyddet och med mycket händelsestyrd verksamhet, i form av allvarliga klagomål eller omhändertaganden, kan den planerade verksamheten bli nedprioriterad.

– Vi behöver nu se till att fortsätta utveckla våra arbetssätt så vi kan fortsätta att nå 10-procentsmålet, säger Helen Loor.

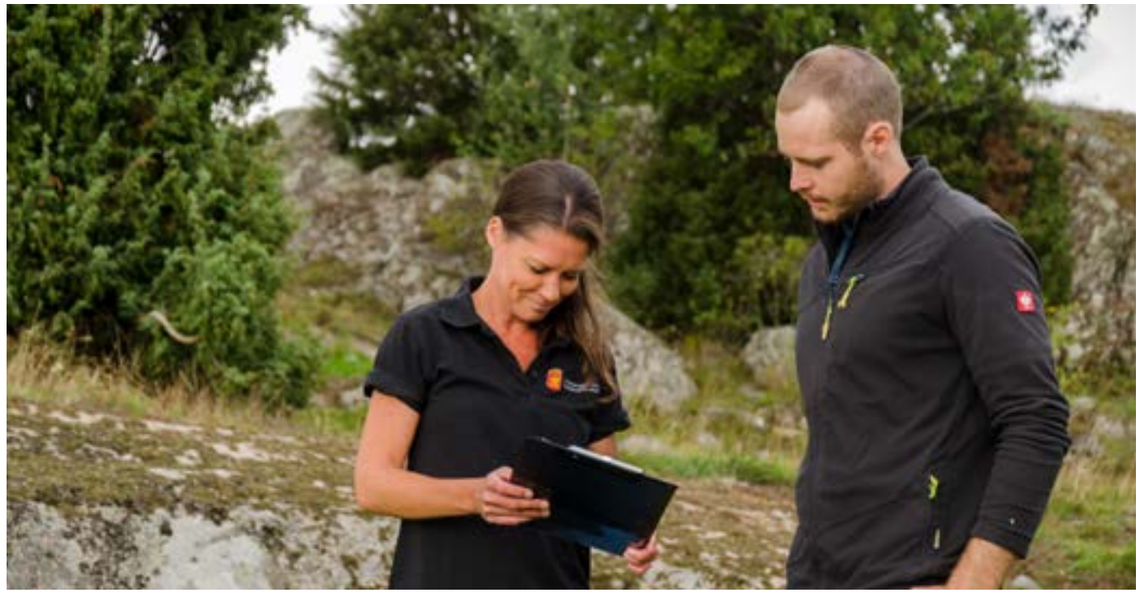

Behöver du som lantbrukare rådgivning eller har frågor kring stöd? Foto: Erik Widén

Här når du oss som arbetar på enheten för landsbygd

Vi svarar på dina frågor om projekt- och företagsstöd:

Marie Kärregård	010-223 55 09	Sofia Mevius	010-223 56 09
Magnus Roback	010-223 54 89	Linnea Sommar	010-223 55 35
Karin Haglund	010-223 55 20		

Önskar du rådgivning eller har idéer på aktiviteter? Hör av dig till oss!

Rådgivning kring ängs- och betesmarker

Linnea Barrefelt	010-223 55 12
Matilda Hansen	010-223 55 34
Erik Widén	010-223 55 24

Fastighetsfrågor och tillsyn

Anders Eliasson	010-223 54 94
Susanne Boe-Skåmedal (livsmedelsstrategin)	010-223 54 83

Greppa Näringen

Anna Bönner Behörighetskurser	010-223 54 93

Rådgivning ekologisk produktion

Hanna Vollmer Bjärnlid	010-223 56 10

Mejla oss: enheten.for.landsbygd@lansstyrelsen.se

Ett rikt odlingslandskap

Greppa Näringen

Medfinansieras av Europeiska unionen

Länsstyrelsen Östergötland

Besöksadress: Korsningen Storgatan 23 och S:t Larsgatan 28, Linköping
Postadress: Länsstyrelsen Östergötland, 581 86 Linköping
Telefon: 010-223 50 00
E-post: ostergotland@lansstyrelsen.se
Webbplats: lansstyrelsen.se/ostergotland

Avdelningen för djur, landsbygd och livsmedel

Kristoffer Hellberg *Tf avdelningschef* 010-223 55 32

Enheten för jordbrukarstöd
Magdalena Fahlborg *Tjf enhetschef* 010-223 55 07

Enheten för livsmedel, veterinär och vilt
Marie Larsson *Enhetschef* 010-223 52 67

Enheten för landsbygd
Magdalena Fahlborg *Tjf enhetschef* 010-223 55 07

Enheten för djurskydd
Helen Loor *Enhetschef* 010-223 52 59

Kontakt

Telefonsupport för jordbrukarstöden 0771- 67 00 00

jordbrukarstod.ostergotland@lansstyrelsen.se

Projekt- och investeringsstöd *öppettider vardagar 08.00-16.30* 010-223 51 77

Anmälan av rovdjursangrepp på tamdjur 010-223 55 45

Servicetelefon djurskydd *öppettider mån 10.00-12.00, tis-fre 09.30-12.00* 010-223 51 44

Vid övriga ärenden ring Länsstyrelsen Östergötlands växel på 010-223 50 00

FSC
www.fsc.org
MIX
Papper | Bidrar till ansvarsfullt skogsbruk
FSC® C092682